

Tendencje demograficzne w powiatach

POKOLENIA
Instytut

W 2022 roku współczynnik dzietności (TFR) w Polsce obliczony na podstawie danych Narodowego Spisu Powszechnego wynosił 1,34. Żaden z powiatów nie uzyskał poziomu TFR gwarantującego prostą zastępowalność pokoleń (2,10). Mimo to Polska pozostaje zróżnicowana pod względem dzietności oraz migracji. Na potrzeby niniejszego raportu powiaty zostały podzielone na 4 grupy, aby zbadać występowanie korelacji między tymi dwoma wskaźnikami.

Największe natężenie migracji wewnętrznych nadal ma miejsce do dużych miast tzw. „wielkiej piątki”, czyli Warszawy, Poznania, Wrocławia, Trójmiasta i Krakowa. Jednak miasta te, pomimo wydawałoby się sprzyjającej rodzinom infrastruktury, dużych możliwości, wysokich zarobków, nie notują wzrostu dzietności.

Powiaty charakteryzujące się wysokim dodatnim saldem migracji wewnętrznych oraz wysoką dzietnością skupiały się wokół dużych miast lub pozostawały w niewielkiej odległości od nich. Co pozwala na stwierdzenie, że pozostają „sypialniami” tychże miast. Mieszkańcy charakteryzowali się wysokim poziomem wykształcenia, co przekładało się najczęściej również na poziom zarobków oraz niskie bezrobocie. Wzrosty liczby mieszkańców w ciągu 20 lat sięgały kilkudziesięciu procent, a liczba kobiet i mężczyzn w wieku 20-39 lat była mniej więcej równa. Powiaty te rozwijają się, mimo niewystarczającej liczby miejsc w żłobkach. Przy odpowiednim wsparciu TFR w tychże miejscach może w przyszłości wzrastać.

Powiaty te to: wrocławski, grodziski, poznański, bielski, piaseczyński, wołomiński, kartuski, leszczyński, pucki, wejherowski, średzki i miński.

Powiaty „stojące o krok od przepaści” to te wyludniające się najszybciej, gdzie TFR pozostaje na najniższym poziomie. Należą do nich miasta na prawach powiatu: Konin, Chełm, Zamość, Przemyśl oraz powiaty: hrubieszowski, tomaszowski (woj. lubelskie), braniewski, siemiatycki i sejneński. Umiejscowione głównie w województwach lubelskim i podlaskim. Spadki ludności w ciągu 20 lat sięgały kilkunastu procent. Zauważalny był również znaczny odpływ kobiet w wieku rozrodczym, co wpływało negatywnie na podział mieszkańców względem płci w wieku 20-39 lat. Liczba mężczyzn znacznie przewyższała liczbę kobiet, co ma negatywny wpływ na tzw. „rynek matrymonialny”. Ponadto mieszkańcy tych powiatów częściej pozostawali bez pracy, a pensje były na niższym poziomie niż średnia krajowa, czy też mediana zarobków w Polsce. Również poziom wykształcenia był niski. W miastach powiatowych, pomimo wysokiego odsetka miejsc w żłobkach dla dzieci do lat 3, sytuacja pozostawała najgorsza.

Trzecią grupę tworzą jednostki samorządowe o wysokim dodatnim wskaźniku migracji oraz niskim współczynniku dzietności. Zatem te, do których ludność napływa, jednak dzietność w nich jest najniższa. W drodze analizy danych dało się wyłonić jedynie dwa takie miejsca: powiat olsztyński i miasto Kraków. Miejsca te oprócz spełnienia dwóch kryteriów dzieliła reszta wskaźników, zatem nie udało się pozyskać informacji co do przyczyny tychże zachowań społecznych.

Nieznacznie liczniejsza pozostawała grupa powiatów o odwrotnych wskaźnikach – ujemne saldo migracji oraz wysoki TFR. Powiaty: łukowski, rycki i radzyński sąsiadują ze sobą w województwie lubelskim, jedynie żuromiński tworzy oddaloną część województwa mazowieckiego. Łączy je niemal równa odległość od Warszawy (ok. 130-180 km). Odległość ta może być przyczyną wysokich migracji do ośrodków akademickich. Przypuszczenia te potwierdza niski odsetek kobiet w wieku 20-39 lat, niekiedy sięgający zaledwie 46 procent. W tychże jednostkach samorządowych spadki liczby ludności sięgały zwykle kilkunastu procent w ciągu 20 lat, bezrobocie zazwyczaj pozostawało na niskim poziomie, ale niskie też były pensje oraz poziom wykształcenia. Opieka nad dziećmi do lat 3 miała charakter rodzinny, a opieka instytucjonalna stanowiła niewielki odsetek w stosunku do populacji najmłodszych mieszkańców.

Do niniejszej analizy dołączono powiaty, które nie spełniały kryterium doboru po względem WSM i TFR, jednak z uwagi na wyróżniające je cechy analiza ta była wartościowa.

Powiat kępiński był drugim z najniższą stopę bezrobocia wśród wszystkich polskich powiatów w 2021 roku. Jednocześnie pensje brutto były tam najniższe w Polsce, a wskaźnik TFR był wyraźnie powyżej średniej krajowej (1,53). Trudne warunki materialne nie wyłynęły na depopulację tego obszaru pomimo wysokiej dysproporcji pomiędzy liczbą kobiet i mężczyzn w wieku 20-39 lat.

W powiecie lubińskim w 2021 pensje brutto były najwyższe w Polsce. Liczba kobiet i mężczyzn w wieku 20-39 lat pozostawała na zbliżonym poziomie. Mierzalne warunki do rozwoju rodzin pozostawały korzystne, a mimo to współczynnik dzietności na poziomie 1,48 jedynie nieznacznie przekraczał średni wskaźnik w Polsce.

Sopot to miasto wyludniająca się głównie za sprawą ujemnego przyrostu naturalnego. Współczynnik dzietności TFR w 2021 r. wynosił zaledwie 0,91 i był najniższy spośród wszystkich polskich powiatów. To też miasto starzejąca się, o najwyższym udziale w populacji osób w wieku 65-69 lat. Pomimo obiektywnie dobrych warunków do wzrastania rodzin (niskie bezrobocie, wysoki poziom wykształcenia, wysokie zarobki oraz wysoki odsetek miejsc w żłobkach) depopulacja postępuje, a miasto zmienia charakter na uzdrowiskowo-turystyczny.

Powiat karkonoski w 2021 roku plasował się pod kątem najniższego wskaźnika TFR tuż przed Sopotem. Jednak w tym przypadku warunki życiowe nie były tak sprzyjające jak w Sopocie, choć większość wskaźników oscylowała wokół średniej krajowej. Jedynie dla 7 procent dzieci zapewniono opiekę w formie żłobka. Należy jednak wskazać, iż cały pobliski region charakteryzuje się niskim wskaźnikiem dzietności.

Powiat nyski w 2021 r. posiadał wskaźnik dzietności TFR na poziomie 1,04, co plasowało go na 4. miejscu od końca. Pomimo wdrażania przez władze lokalne działań mających na celu poprawę dzietności nie udało się uzyskać długofalowych pozytywnych rezultatów. Liczba ludności w ciągu 20 lat spadła o 12 procent, widoczna była dysproporcja pomiędzy liczbą kobiet i mężczyzn w wieku 20-39 lat, a liczba urodzeń była znacznie niższa niż średnia krajowa.

Nie zawsze dobre warunki życiowe wpływają na wzrost dzietności w danych regionach, tak samo jak złe warunki na jej spadek. Wskaźniki mierzalne ukazują jedynie część rzeczywistości. Niemniej najdynamiczniej rozwijające się obszary to te skupione w sąsiedztwie lub okolicach wielkich miast. Obszary wyludniająca się i posiadające niski wskaźnik TFR to w dużej mierze te oddalone od wielkich aglomeracji miejskich. Ogromne znaczenie mają aspekty kulturowe, które bardzo silnie wpływają na decyzje mieszkańców. Przeciwdziałanie lub wyhamowanie negatywnych tendencji demograficznych możliwe będzie nie tylko poprzez wdrożenie skutecznej polityki prorodzinnej, poprawę warunków ekonomicznych, ale także zmianę postrzegania rodziny oraz dzieci w społeczeństwie.

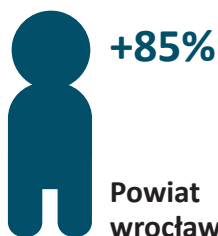
Najwyższy TFR spośród wszystkich powiatów:

Lp.	Powiat/miasto powiatowe	TFR NSP 2021
1	powiat kartuski	2,05
2	powiat limanowski	1,80
3	powiat średzki	1,77
4	powiat łukowski	1,74
5	powiat garwoliński	1,74
...		
376	powiat zgorzelecki	1,05
377	powiat nyski	1,04
378	powiat lwówecki	0,99
379	powiat karkonoski (d. jeleniogórski)	0,97
380	Sopot	0,91

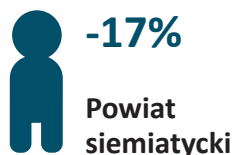
Powiaty o najwyższych i najniższych wynagrodzeniach brutto w 2021 roku:

Lp.	Powiat/miasto powiatowe	Pensja brutto	% średniej krajowej	TFR NSP 2021	WSM NSP 2021
1	Powiat lubiński	10076,64	167,9%	1,48	-0,59
2	Powiat m. Jastrzębie-Zdrój	8987,51	149,8%	1,18	-4,99
3	Powiat m. st. Warszawa	7687,58	128,1%	1,21	2,63
4	Powiat m. Sopot	7331,15	122,2%	0,91	-4,16
5	Powiat bełchatowski	7288,32	121,5%	1,40	-2,02
...					
376	Powiat zamojski	4373,85	72,9%	1,19	-1,40
377	Powiat nowomiejski	4342,17	72,4%	1,32	-3,28
378	Powiat złotowski	4301,59	71,7%	1,41	-2,60
379	Powiat krotoszyński	4285,52	71,4%	1,57	-2,81
380	Powiat kępiński	4244,56	70,7%	1,53	-0,96

Najwyższy wzrost liczby ludności w ciągu 20 lat:

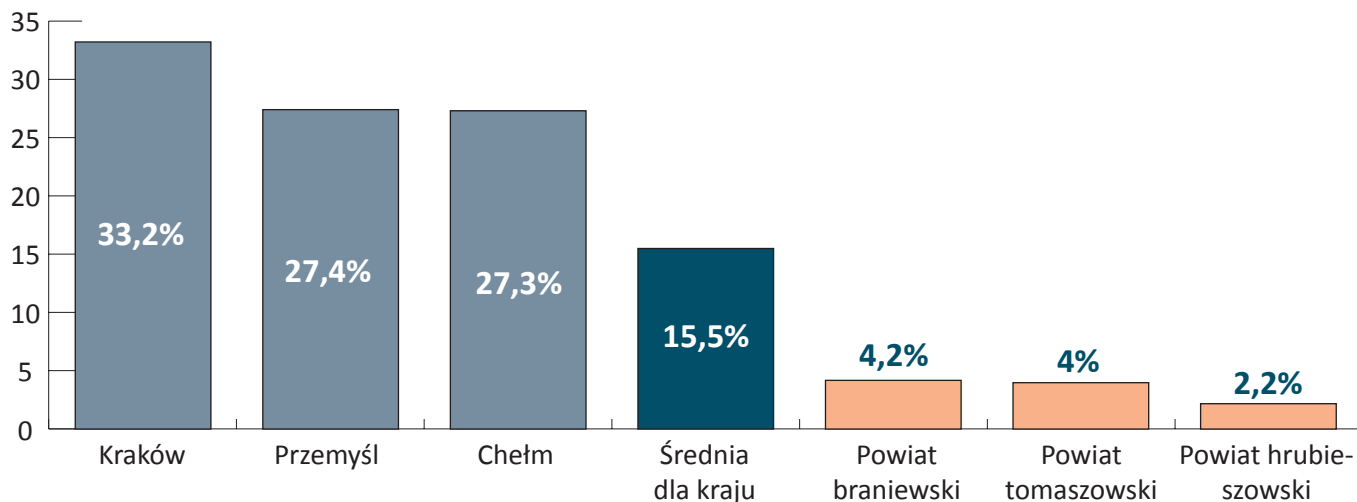

Najwyższy spadek liczby ludności w ciągu 20 lat:

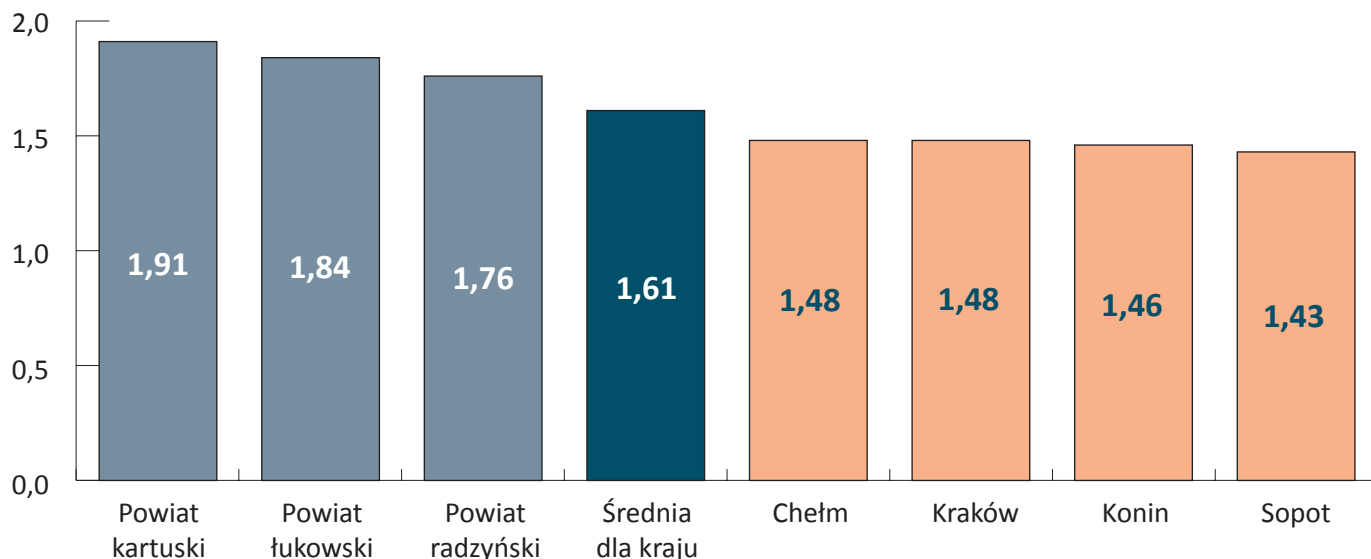

Średnia dla Polski -0,4%

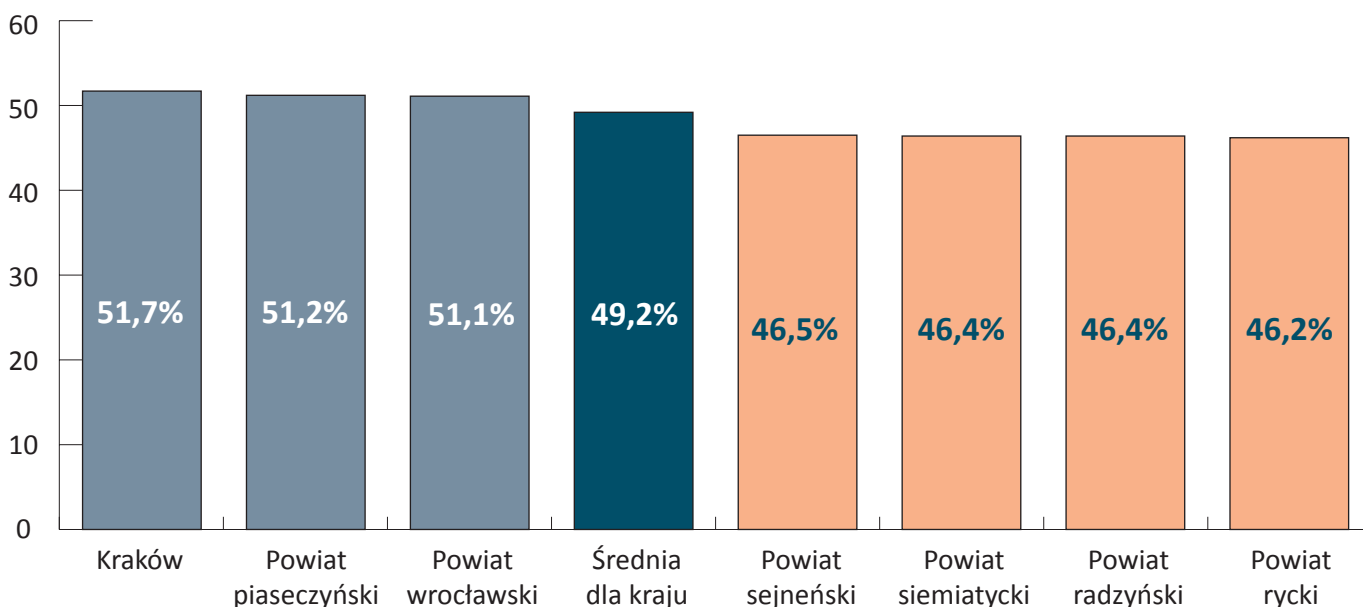
Żłobki - procent dzieci do lat 3 objętych opieką żłobkową:

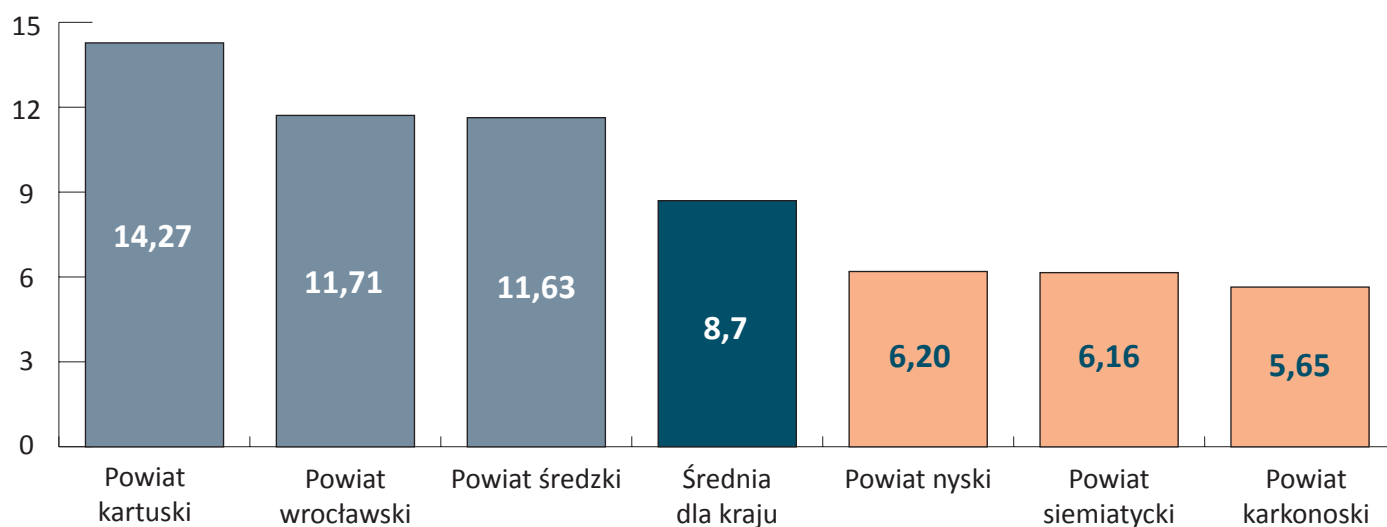
Przeciętna liczba dzieci w rodzinie:

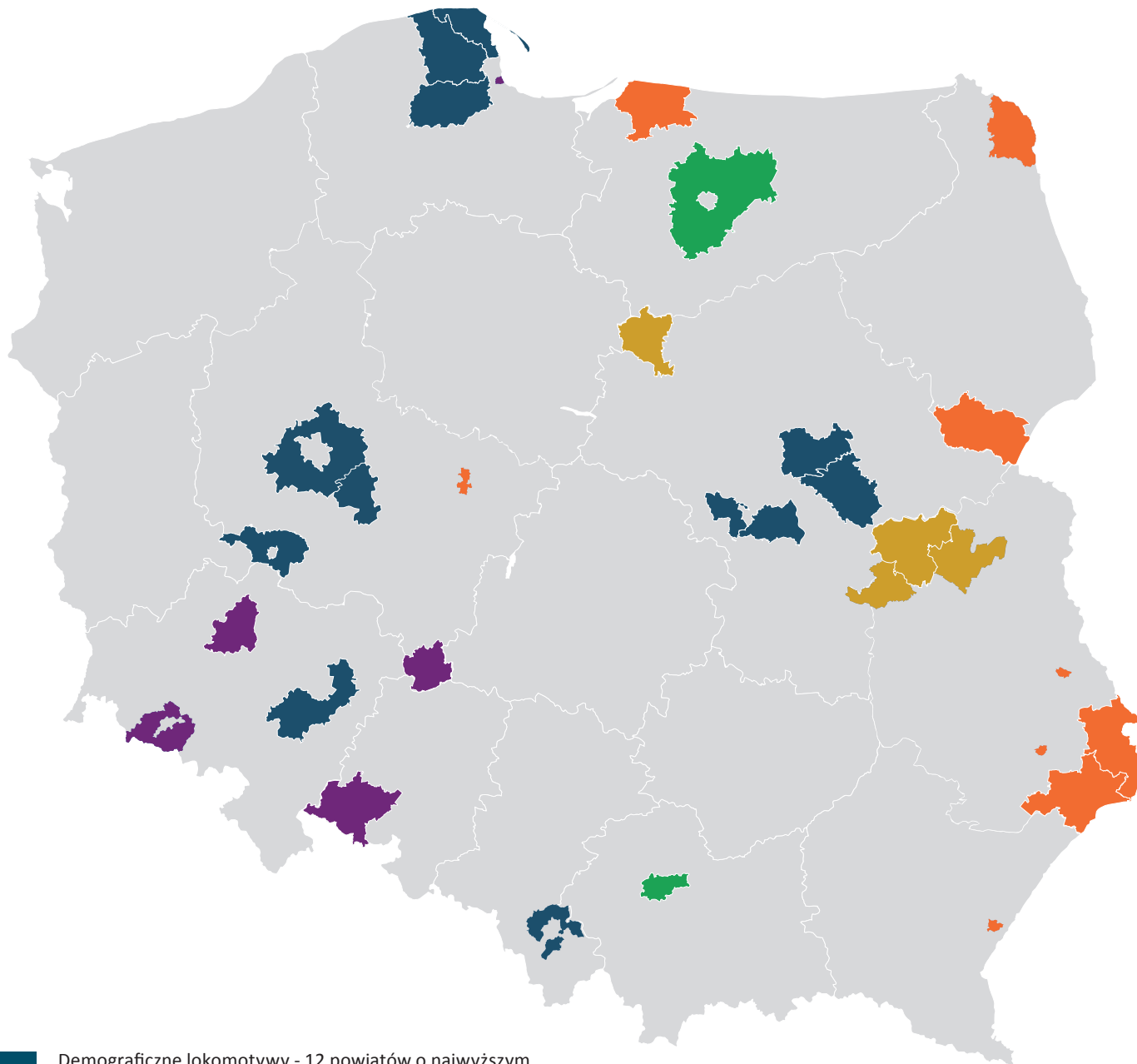
Odsetek kobiet w wieku 20-39 lat:

Urodzenia żywe na 1000 ludności:

Rozkład powiatów

 Demograficzne lokomotywy - 12 powiatów o najwyższym współczynniku migracji i najwyższym współczynniku dzietności

 Miejsca o krok od przepaści, czyli 9 powiatów o najniższym współczynniku migracji i najniższym współczynniku dzietności

 Miejsca, które mają szansę, czyli 2 powiaty o najwyższym współczynniku migracji i najniższym współczynniku dzietności

 Zaplecze dla innych, czyli 4 powiaty o najniższym współczynniku migracji i najwyższym współczynniku dzietności

 Warte uwagi